

פרשת עקב – Ходить Его путями

דברים י: יב (עקב): ועתה ישראל מה ד' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ד' אלוקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את ד' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך

דברים כח: ח: יקימך ד' לו לעם קדוש כאשר נשבע לך כי תשמר את מצות ד' אלוקיך והלכת בדרכיו¹

דברים כח: ט: וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך

אור החיים: כי כל זמן שהאדם שומר עצמו מהעבירות אין צלם אלוקים עובר מעל פניו וכל הנבראים, אדם ובהמה, מזדעזעים ממנו משא"כ המתעב מעשיו מעבירין ממנו הצלם וכמאמר קין והיה כל מוצאי וכו' ובהמה, מזדעזעים ממנו משא"כ המתעב מעשיו מעבירין ממנו הצלם וכמאמר קין והיה כל מוצאי וכו'

Как и наши отношения с людьми, наши отношения с Б-гом могут осуществляться в разной форме. Мы молимся Ему, учим Тору, выполняем Его волю и вообще стараемся приблизиться к Нему. Разумеется, поскольку Б-г бесконечно далек, то, как бы мы ни приближались к Нему, дистанция остается бесконечной². Так что наши отношения с Б-гом измеряются не тем, насколько близко мы подошли – в смысле: объективно заняли какие-то духовные позиции, а тем, насколько мы продвинулись в направлении к Нему от нашей отправной точки³.

Правда, что в этом мире мудрецу полагается больше почестей, чем невежественному еврею. Правда, что мы примеряем на себя извечные стандарты соблюдения мицвот. Правда также, что те, кто поборол в себе отрицательные качества, вызывают у нас восхищение, в отличие от тех, кто не умеет сдерживать гнев или проявляет эгоизм. Но Всевышний пользуется другим критерием, и этот критерий – не духовный уровень, на котором мы сию минуту находимся, а наш духовный рост, направленный к этим объективным нормам⁴. У каждого из нас есть своя отправная точка, свои собственные проблемы: психические, эмоциональные, физические, семейные... Б-г желает, чтобы мы приняли эту точку как исходную и двигались по направлению к Нему. Поэтому Рамбам считал человека, которому пришлось преодолеть свои дурные врожденные качества и изменить их на противоположные, более праведным, чем того, кто находится в естественной гармонии с Торой⁵.

Рост создает духовный импульс. И этот импульс поддерживает нас. Верно, что точное выполнение заповеди само по себе порождает святость, даже в этом мире, и человек, который еще не достиг такого уровня соблюдения, этой духовности лишен. Но верно и то, что великий мудрец, который больше не растет духовно, сохраняя только свой духовный уровень и не стремясь к новым достижениям, в определенном смысле духовно застыл, а человек, только начинающий свой путь в Торе, полный духовной энергии и жаждущий духовных достижений, духовно жив и будет ощущать свою связь с Б-гом все сильнее⁶.

¹חינוך מצוה תר"א

²עיין ההארה הבאה

³מכתב מאליהו, קונטרס הבחירה – שכל אדם יש לו את נקודת הבחירה שלו ושם מונח עבודתו ולפי זה נמדד.

⁴פחד יצחק

⁵רמב"ם, שמונה פרקים (הקדמה לפרקי אבות)

⁶פחד יצחק

Движение в сфере духовности приближает нас к Всевышнему и связывает нас с Ним, с Высшим источником духовности, как бы бесконечно далек от нас Он ни был.

Для достижения связи с Всевышним необходима, однако, еще одна вещь. Мы движемся по направлению к Нему, но осуществлять это движение мы должны в гармонии с Его действиями¹. Этого требует заповедь «והלכת בדרכיו» – «ходите Его путями»². Потому что если мы не находимся в гармонии с путями, которыми Он действует (проявляется) в этом мире, такой диссонанс отдалит нас от Него.

Разумеется, мы не в состоянии подражать Всевышнему в Его сущности. Мы даже не можем постичь ее. В этом смысле мы не можем ничего, кроме как назвать несколько основных принципов, характеризующих эту сущность³. Но проявления Всевышнего в этом мире – дело другое. Мудрецы говорят нам:

*Будьте милосердны, как Он милосерден*⁴.

*Как Он одевает нагих, навещает больных и хоронит мертвых, так и вы поступайте*⁵.

*Как Он свят и праведен, так и вы будьте*⁶.

Подражание путям Всевышнего явно имеет целью помочь нам уподобиться

---

¹חכמה ומוסר (רב שמחה זיסל) ח"א מאמר יד: כי איך יכול קרוץ מחומר להיות קרוב אליו יתברך, ומלאכי מעלה שואלים זה לזה איה מקום כבודו, אבל חז"ל בקדושתם הודיעו לנו, במה יתקרב האדם אליו ית' – הדבק במדותיו וכו'.

²רמב"ם ספר המצוות עשה ח: הוא שצונו להדמות בו יתעלה לפי יכולתו.

חינוך (תרי"א בסוף): ועובר על זה ואינו משתדל להישר דרכיו ולכבש יצרו ולתקן מחשבותיו ומעשיו לאהבת הקל ולקיים המצוה הזאת בטל עשה זה.

³דחינוך ספר החינוך³ говорит здесь, что Всевышнего являются משל על דרך משל. Даже определяя Всевышнего выражением «Он есть абсолютное добро», мы расширяем наше представление о добре и подразумеваем, что Он много больше, чем только это. Дело в том, что милосердие и доброта Всевышнего – явления такого порядка, что не могут быть поняты простым расширением наших собственных понятий:

שאין בנו כח ודעה להשיג גדל מעלתו ורב טובו ולא בכל הנבראים (חינוך תרי"א)

«Даат твунот» указывает, что определение в отрицательной форме здесь тоже не работает. Утверждение, что Б-г не жесток, что Он бестелесен или что Он не нуждается ни в чем извне, очень мало говорит нам о том, что же Он есть в противоположность этому. (Единственное исключение – утверждение, что, кроме Него, нет ничего. Рассмотрению этой темы и посвящена вся книга «Даат твунот».) Термины, которыми мы описываем Б-га: абсолютное добро, абсолютное единство, абсолютная целостность и т.д. – соответствуют истине, но недоступны реальному пониманию. Комментаторы указывают также, что Имена Всевышнего не описывают Его сущности, а скорее говорят о Его проявлениях вне сущности. (См. Кузари, н-ב-1, מאמר שני ב-1, и Сефер а-хинух, מצוה תרי"א.)

⁴מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון (רמב"ם שם ע"פ הספרי סוף עקב) ובגמ' שבת (קלג ע"ב) דרשינן זה קלי ואנוהו להידור מצוה שצריך לולב נאה שופר ציצית נאה וכו' אבא שאול אומר מה הוא חנון ורחום אף אתה חנון ורחום.

⁵סוטה דף יד ע"א: אמר רבי חמא ברי חנינא מאי דכתיב אחרי ד' אלוקים תלכו וכו' אפשר לו לאדם ללכת אחרי הקב"ה אלא מה הקב"ה מלביש ערומים אף אתה הלבש ערומים, מה הקב"ה מבקר חולים אף אתה תבקר חולים מה הקב"ה קובר מתים אף אתה תקבור מתים מה הקב"ה מנחם אבלים אף אתה תנחם אבלים.

⁶רמב"ם שם: מה הקב"ה נקרא צדיק אף אתה היה צדיק, מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד ושם הל' ו: ועל דרך זו קראו הנביאים לקל בכל אותן הכינויין ארך אפיים ורב חסד צדיק וישר ותמים גבור וחזק וכיוצא בהן. להודיע שהן דרכים טובים וישרים וחייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות אליו כפי כחו.

Ему¹, а уподобление Ему открывает нам великую тайну вселенной: человек может быть партнером Б-га в управлении миром². Мы подражаем Ему не только в Его качествах и действиях, но и в участии в том, что называется **תקון עולם** – буквально в поддержании этого мира. Мы его партнеры в завершении создания мира³, и нет ничего, что приносит Ему больше радости.

Подражайте Его путям! Работайте над качествами своего характера, чтобы стать более добрыми, дающими, милосердными... более подобными Ему⁴.

Но мудрецы описывают эту заповедь еще и по-другому⁵: Он одевает нагих (первых Мужчину и Женщину)⁶, навещает больных (Авраама)⁷, утешает скорбящих (Ицхака об утрате Авраама)⁸ и хоронит мертвых (Моше)⁹. «Черты» Всевышнего (רוחם, הנון) проявляются в действии «давать» – давать всеми возможными путями и способами¹⁰. Нам заповедано «давать» из соображений великой ценности человека: **ואהבת לרעך כמוך** (בין אדם לחבירו)¹¹. И нам предписано «давать» как выражение наших

¹ וגי"כ: למען יזכו לטוב כי חפץ חסד הוא (חינוך תריא)

² דעת תבונות (עמ קסח): ותראי כמה גדול חלק הבורא ב"ה אל הצדיקים שחשבם לשותפים אליו, וכמו שארז"ל (זוהר ח: א, ה): "עמי (פתח תחת העיין) אתה – עימי אתה". כי באמת חלק הניחו להם בתיקונו של עולם ושכלול הבריאה.

³ שם: עד שנמצא תיקון הבריאה מחולק בין הקב"ה והצדיקים, שאינו נשלם אלא בשניהם.

⁴ כהספרי (רמב"ן השגות על ספר המצוות של הרמב"ם שרש א)

⁵ סוטה יד.

⁶ בראשית ג: ויעש ד' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם

⁷ בראשית יח: וירא אליו ד' באלוני ממרא

⁸ בראשית כה: ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלוקים את יצחק בנו

⁹ דברים לד: ויקבר אותו בגיא

¹⁰ כהגמ" בסוטה דף יד עמ" א (רמב"ן שם והוסיף שהרמב"ם תפס כלשון הספרי ואילו הבה"ג תפס כלשון הגמ')
ספר החינוך תריא: שנצטוונו ... להטות כל דברינו אשר בינינו ובין זולתנו, על דרך החסד והרחמים וגוי

רמב"ם ספר המצוות שם: שענינו להדמות בפעולות הטובות והמדות החשובות שיתואר בהם הקל תעלה על צד המשל יתעלה על הכל עליו רב וכל אלה פעולות של חסד

¹¹ ויש נבדך גדול מהני"מ בין שני המצוות. כתב הרמב"ן (השגות על שרש א) שהם נכללים בואהבת לרעך כמוך וכן כתב הרמב"ם בהל' אבילות פי יד ה"א שכל אלה הם מצוות דרבנן ומלבד זה נכללים בואהבת לרעך כמוך. וכתב הפחד יצחק שכל העושה מעשה של חסד עושה מצוה של בין אדם לחבירו של ואהבת לרעך כמוך וגם מצוה של בין אדם למקום של והלכת בדרכיו. וא"ת למה לי תרתי? וי"ל שיש בזה משאין בזה דמצוות והלכת בדרכיו כוללת גי"כ תיקון המדות משא"כ ואהבת לרעך כמוך, ואילו ואהבת לרעך מראה שאופן הקיום ומקור השאיפה לתת לחבירי הוא שארצה לחבר שלי כל מה שיש לי (וכמו שהסביר הרמב"ן פרשת קדושים שם דכתיב ואהבת לרעך ולא כתיב ואהבת רעך) משא"כ מוהלכת בדרכיו מקור השאיפה שלי הוא דמוי הנוצר ליוצרו וצריך שתי השאיפות האלה. (וגם בא ואהבת להרחיב את החסדים להזולת בלי הגבלה שכל מה שאני מבין שהוא צורך האדם נכלל בואהבת).

וכתב הרמב"ן (על ספר המצוות סוף שורש א – דף מד במהדורת פרנקל): שהרמב"ם הולך כהספרי (היינו שמצוה היא לעבוד על המדות) [משא"כ הבה"ג שאוחז כהגמ" בסוטה (שהמצוה היא לעשות פעולות של חסד)] אבל אין זה פשוט כי הנה החינוך כתב שהמצוה כוללת גם מעשים ומחשבות וז"ל שם: ועובר על זה ואינו משתדל להישיר דרכיו ולכבוש יצרו ולתקן מחשבותיו ומעשיו לאהבת הקל ולקיים המצוה הזאת, ביטל עשה זה. עכ"ל

ואע"פ שבהלכות דעות (פי"א) הרמב"ם רק מזכיר מדות ולא מעשים, בספר המצוות שלו גם הוא הזכיר מעשים. (וכידוע שעל פי רוב החינוך הולך לפי שיטת הרמב"ם). וא"כ דמצוה זו כוללת כל המעשים והמחשבות ומדות, קשה למה לא הוי מצוה כוללת דכל פעם שאינו מקיים מצוה אחרת עובר גם על מצוה זו. וכבר כתב הרמב"ם בשורש ד שמצוה כוללת אינה נמנית במנין המצוות וכמו מצוות קדושים תהיו. אבל כל מוני המצוות מנו את מצוה זו. והשיב הרב אברהם בן הרמב"ם (שו"ת סג, מובא בספר המצוות מהדורת פרנקל על מצוה ח) שהמצוה הזאת שייכת לדברי הרשות אבל לא למצוות.

ובספר פרח מטה אהרון (של הרב אהרון סולובייצק – על ספר המדע דף 70) תירץ באופן אחר. והיינו שלפי הרמב"ם המצוה היא באמת רק לעבוד על המדות (מה שהוא קורא שם חובות הלבבות) אבל המדות טעונים הבעה בהלמעשה. יוצא שהמעשה הוא תוצאה של המצוה ולא עצם הצווי.

отношений с Б-гом: והלכת בדרכיו (בין אדם למקום)¹.

Две вещи следуют из этого перечня: во-первых, мы понимаем, что Всевышний проявляется в этом мире, давая²; во-вторых, мы вступаем в гармонию с действиями Всевышнего в этом мире не медитациями или безбрачием и даже не молитвой, обращенной к Нему, и не изучением Его Торы (хотя две последние вещи занимают важное место в иудаизме). Мы подражаем ему, совершая поступки, которые нам могут показаться просто поведением, что называется, «хорошего человека», поведением, не имеющим никакого отношения к святости. Но это ошибочное представление, и в том, что оно ошибочное, нас убеждает заповедь והלכת בדרכיו.

Авраам первым открыл для себя и усвоил этот 'דרך ד'. Высшим актом, в котором проявилась святость Авраама, поступком, который мудрецы определяют как более высокий, чем даже пророчество, было его поведение по отношению к группе идолопоклонников, когда он побегал им навстречу, привел в дом, омыл им ноги, сам прислуживал им, подавая еду и питье, – совершал действия, которые едва ли можно счесть подходящим «материалом» для духовного взлета. Авраам-авину знал пример великих кабалистов, пример высокодуховных людей⁴, но он отверг эти модели как образец для подражания. «У Б-га достаточно ангелов на Небесах, – рассуждал он⁵. – Что я дам миру, добавив к миллиону ангелов еще одного и оставив остальной мир отчужденным и отчаявшимся?»⁶ Он создал меня человеком не для того, чтобы я стал ангелом, но для чего-то большего». И Авраам был прав!⁷ Именно Авраам, смывавший пыль с ног идолопоклонников, стал родоначальником еврейского народа, а не святые

ובאופן קצת אחר כתב הרב שטורנבוך (ספר דעת ומחשבה על הלי דעות והלי עיני של הרמב"ם) שם (הלי דעות הלי ו) כתב שהמצוה היא בעצם לתקן את המדות אלא שהמצוה של זה קלי ואנוהו בא לאמר לנו לייפות את המצוה עם פעולותינו (ע"פ שבת קלג ע"ב)

¹ פחד יצחק

² מהר"ל נתיב החסד פ"א (דף קמח קטע המתחיל ובפרק): ומה שעל ידי המדה הזאת [של חסד] בפרט אפשר להתדמות לבוראו, מפני שזאת המדה היא מה שעושה האדם בעצמו ... ואילו המשפט הוא מחוייב לעשות ... וכן [אפילו במדת] הרחמים כאשר יש עני ומרחם עליו ונותן צדקה אין בכל זה שיאמר שהולך בדרכי ד' יתברך כי אם לא היה העני בצרה אפשר לא היה עושה.

ובחידושי אגדות סוטה דף יד ע"א (דף נח ד"ה הלוך): מה שאמר דוקא הלוך אחר מדותיו לעשות חסד ולא לעשות משפט, כי אי אפשר שיהיה עושה משפט כמו שעושה הש"י, רק גמילות חסד דבר זה ראוי אל הכל, אבל מדת המשפט אין יחוס משפט האדם אל משפט הש"י, שהרי אפשר שיטעה האדם ממשפט ולכך עליו אין שייך לומר הלוך אחר מדותיו, רק בחסדי הש"י שייך לומר כך, כי החסד הוא שייך אל האדם ויכול האדם ללכת בדרכי הש"י ושייך בזה הלוך אחר מדותיו וכבר בארנו זה. ועוד כי אין נחשב שהולך אחר הקב"ה רק ע"י גמילות חסדים, שזאת המדה שעושה חסד וטוב והוא יתברך הטוב הגמור, ומפני זה דוקא במדה הזאת נקרא שהולך אחר הש"י בעצמו וזה עיקר.

³ בראשית יח יט

⁴ חתם סופר הקדמתו לשו"ת יורה דעה הנקראת פתוחי חותם וז"ל שם: כי באמת גם לפניו היה היו יחידי סגולה אשר ידעו את ה' ודעת דרכיו יחפצו ובאהבתו ישגו תמיד. מי לנו גדול מחנוך אשר מעוצם תשוקתו ודביקותו בה', נתפרדה החבילה חברת ארבע היסודות, חדל מלהיות אדם ונתעלה להיות כאחד מצבא מרום ממרום העומדים את פני המלך לשרתו

⁵ חתם סופר שם: ולא מצינו באברהם אע"ה שנודרך עפרוריותו כל כך אך לא מצד פחיתות וחסרון נפשו לא הגיע אל המעלה הזו, לא, כי אם אאע"ה היה עושה כאשר עשה חנוך להתבודד עצמו מחברת בני אדם התעלה גם הוא להיות ממלאכי א-ל. ואשר לא עשה כן, הוא כי התבונן בחכמתו כי לא באלה חפץ ה' שישלים האדם את נפשו לבד. ואת אנשי דורו ישאיר אחריו תרבות אנשים חטאים ומכעיסי ה', כמקרה אשר קרה לדורו של חנוך דור המבול, הנסיון הזה לימד אותנו כי טוב לאדם למעט בהשלמת נפשו, למען רבות כבוד ה' למעט את מורדיו ולהרבות עבדיו ויודעיו. כי מה יתן ומה יוסיף האדם אם יוסיף מלאך אחד על אלפי רבבות מלאכי מעלה, הלא ה' בורא וממציא כהנה וכהנה חדשים ובקרים.

⁶ חתם סופר שם: ואם כה יעשו יחידי סגולה בכל דור ודור, ימצא אחד מני אלף קדש לה' ורוב העולם מקולקל. הארץ תשם מרעת יושביה וחפץ הבריהא תשאר מעל...

⁷ חתם סופר שם: והאוחז במדה זו מראה אהבתו אל ה' ביתר שאת וביתר עז, כי מדרך אוהב את המלך להתאמץ ולהשתדל בכל האפשר להכניס בני אדם תחת עול מלכותו. ולהרבות לו עבדים כיד המלך

Шем, Ханох или Эвер¹.

Высший акт даяния, совершенный Авраамом-авину, то, как он побегал встретить трех ангелов, которых принял за людей, со всей ясностью показывает, каким принципом он руководствовался. Авраам-авину пребывал в пророческой беседе с Всевышним, когда показались гости. Поставленный перед выбором между пророческим откровением и гостеприимством по отношению к идолопоклонникам, Авраам выбрал последнее. Поразительно, но Всевышний, которого Авраам попросил подождать «на линии», пока он, Авраам, сделает что-то более важное, терпеливо ждал продолжения Своего разговора с Авраамом-авину. На этом основании мудрецы учат:

גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני שכנה

Акт хеседа, подражания Всевышнему и согласования характера наших действий с Его действиями, более велик и свят, чем разговор со Всевышним, ибо что может быть выше, чем прямое партнерство с Ним в процессе Творения?

Тора добавляет еще один аспект к этому безошибочному утверждению: когда мы, совершая даяние, помогаем совершенствовать мир, мы совершенствуемся сами. Вот почему второе проявление «хождения его путями» – это работа над собой, совершенствование черт нашего характера. Рав Хаим Виталь, великий ученик Ари, считал, что еврейский путь жизни настолько проникнут требованием высоких душевных качеств, что оно подразумевается в каждой заповеди, которую мы выполняем².

Человек устроен так, что ему трудно работать сразу над всеми качествами, которыми он обладает³. Каждый из нас склонен сосредоточиться на своих сильных сторонах или, возможно, на самых слабых местах, закрывая глаза на весь остальной спектр своих особенностей. Многие из нас, вероятно, сумели бы перечислить пять своих самых сильных качеств. При очень настойчивом вопросе мы могли бы, наверно, определить и пять наших самых больших слабостей. Но очень немногие могли бы назвать еще десять качеств в добавление к этим. Как же нам работать над собой, если нам неизвестны наши душевные качества?

У Торы есть ответ на этот вопрос – заповедь **והלכת בדרכיו**. Рамбам подробно описывает, как эта заповедь учит нас жить сбалансированной, гармонизированной жизнью⁴, побуждая нас работать над всеми аспектами личности. Из сказанного

¹ חתם סופר שם: ולמה זה חיבה יתירה נודעת לאברהם אע"ה משאר אבות העולם שקרא אותו המקום בשם אוהבו? בירור ענין זה נודע לנו ממאמר השי"ת [בראשית י"ח]: כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה' וגו' [ידעתיו פני רש"י לשון חבה]. הורה בזה כי נפלאות אהבת ה' לאברהם אע"ה על שלימד דעת את העם וקירבם לעבודתו, והיא שעמדה לו יותר מכל מעשה הטוב וזכות הנפש אשר היה לו לעצמו ... ויען כי זכה אאע"ה למדה זו טרם ציוה ה' עליה. רק משכלו ומדעתו עמד בראש כל חוצות, בנה מזבחות וקרא בשם ה'. העמיד תלמידים הרבה, את הנפש אשר עשה בחרן, לכן לו יאות להקרא אוהבו של המלך ית"ש, זרע אברהם אוהבי, וכגמול נפשו השיב לו ה' וחלף אהבתו אל ה' היה אהבת ה' אליו, וזהו שהודיענו ית"ש באמרו כי ידעתיו [אהבתיו] למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה'.

² היינו דהוי אחד מיסודות כל התורה כולה ולכן לא מנה אותו כאחד ממנין המצוות (מובא בעלי שור ח"א)

³ עיין ברמב"ם, שמונה פרקים (הקדמה לאבות) פ' א-ג שמונה שם היקף תכונות האדם

⁴ רמב"ם פ"א הל' דעות הל' ה (בסוף): ומצוין אנו ללכת בדרכים האלו הבינונים והם הדרכים הישרים שנאמר "והלכת בדרכיו"

ועיין עוד ברמב"ם הל' דעות פ' א, ושמונה פרקים פ"ד

הקשה ה' משה שטורנבוך שליט"א (ספר דעת ומחשבה) ואינו מובן שאטו דרכיו ית"ש בדרך בינונית, רק נראה שאצלו ית"ש הרחמנות וקדושה בתכלית הראוי לו יתברך, ולכן גם אנו בני אדם מצוין ללכת בדרכיו, והיינו בדרך הכי מעולה וזהו דרך הבינונית וגו'

Рамбамом выткает, что *следовать путям Всевышнего* – не просто заповедь, а великий источник добра и благословения для человека¹.

Иудаизм не верит в «нормальное состояние»: норма – понятие относительное. Норма – срединная точка графика, некая средняя величина. В этом смысле евреи отнюдь не нормальны. Мы – народ, выживающий ненормально, народ, который никогда не боялся нарушить норму ради новых стандартов, – עם לבדד תשכון. Иудаизм утверждает не норму, а сбалансированность – שביל הזהב, золотую середину². Примечательно, что такой баланс не является стремлением к посредственности, это скорее результат горячего стремления к духовности, к подражанию Самому Б-гу.

Объясняя, почему Он выбрал Авраама и его потомков, Всевышний говорит: «Ибо Я знаю его, что он заповедает своим сынам и дому своему после себя соблюдать путь Г-спода»³.

Если следовать всей системе Торы, то некоторые из заповедей будут направлять нас к милосердию, а некоторые – к самообладанию, некоторые – вправо, а некоторые – влево (с некоторым акцентом на хесед)⁴. Мы не должны проявлять гнев, но и не должны быть совсем безответны⁵. Мы должны жить просто, но должны уметь позаботиться о себе⁶. Общий результат таков: избегать нездоровых крайностей⁷ и стать во всех отношениях людьми святой Торы. Рамбам называл это – *мида бейнонит*. Ни в коем случае не следует путать это с посредственностью или компромиссом, ибо названное Рамбамом состояние ведет человека к совершенству⁸.

Все мы уникальны, все мы – разные⁹. Мы созданы так, потому что мир для достижения завершенности нуждается в различных тикуним. Мы все рождаемся непохожими, с разными «отправными точками»¹⁰, и мы продолжаем развивать эти

¹ רמב"ם, שם (ה' ז): ולפי שהשמות האלו נקרא בהם היוצר והם הדרך הבינונית שאנו חייבים ללכת בה נקראת דרך זו דרך ד' ... וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו שנאמר למען הביא ד' על אברהם את אשר דבר עליו (שם)

² כך הגדירו את כוונת הרמב"ם כמה מפרשי זמנינו אמנם הרמב"ם עצמו לא השתמש במילה זו

³ רמב"ם פ"א הל' דעות (ה' ז): שלמד אברהם אבינו לבניו שנאמר (בראשית יח) (יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמריו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו:

⁴ רמב"ם שמונה פרקים פ"ד: שהתורה לא אסרה מה שאסרה ולא צותה מה שצותה אלא ... כדי שנתרחק מן הצד האחד יותר על צד ההרגל

⁵ פ"א מהל' דעות הל' ד: לא יהא בעל חמה נח לכעוס ולא כמת שאינו מרגיש אלא בינוני. לא יכעוס אלא על דבר גדול שראוי לכעוס עליו כדי שלא יעשה כיוצא בו פעם אחרת

⁶ שם: וכן לא יתאוה אלא לדברים שהגוף צריך להן ואי אפשר להיות בזולתן כענין שנאמר "צדיק אוכל לשובע נפשו" (משלי יג ח). ועיין שם ברמב"ם שהביא עוד דוגמאות

⁷ רמב"ם הל' דעות פ"א הל' ג: שתי הקצוות הרחוקות זו מזו בכל דעה אינן דרך טובה.

⁸ רמב"ם פ"א מהל' דעות הל' ד: הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם ... [כדן] שיהא שלם בגופו

שם: הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו וגוי. עיין שם כל הל' ד שהאריך בה

⁹ הרמב"ם קורא למדות או תכונות האדם דעות. וז"ל (פ"א מהל' דעות פ"א): דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם וזו משונה מזו ורחוקה ממנה ביותר. יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד. ויש אדם שדעתו מיושבת עליו ואינו כועס כלל ואם יכעס יכעס מעט בכמה שנים. ויש אדם שהוא גבה לב ביותר. ויש שהוא שפל רוח ביותר. ויש אדם שהוא בעל תאוה לא תשבע נפשו מהלך בתאוה. ויש שהוא בעל לב טהור מאד ולא יתאוה אפילו לדברים קטנים שהגוף צריך להן וגוי

¹⁰ ז"ל ר' אהרון סוליביציק (בספר פרח מטה אהרון על הל' דעות של הרמב"ם): בודאי שהמצוה של "והלכת בדרכיו" [שמצוה אותנו להיות קדוש] אינה שוה לכל בני אדם. בתחילה צריך יהודי להתרגל במדה של זהירות כפי כוחו. אם הצליח בהשגת המדה של זהירות אז הוא מחויב להרגיל עצמו במדה של זהירות, [וכפי הסדר של רב פינחס בן יאיר וכמו שביאר במסילת ישרים] ואם

различия как следствие социальных и природных факторов, естественных процессов возмужания и особенностей нашего формирования¹. Величие системы Торы заключается в том, что она поддерживает и развивает нашу уникальность, но при этом не дает нам стать эгоцентриками и утратить чувство равновесия.

В целом тарьяг мицвот требует от нас, чтобы в определенное время мы фокусировали свое внимание на определенных вещах. Рош-а-Шана – это время для анализа и оценки своей эволюции и своих основных отношений с Б-гом, Йом-Кипур – время тшувы, восстановления и активизации духовной деятельности, Суккот – время радости и надежды, Ханука требует от нас сосредоточиться на мудрости, Песах – задуматься над тем, что такое настоящая свобода, а Шавуот – время нашего воссоединения с Торой. Подобно этому, одни заповеди сосредоточивают наше внимание на окружающей обстановке, другие – на наших ближних, какие-то – на Б-ге и какие-то – на нас самих.

Соединение всех этих аспектов вместе и есть заповедь *והלכת בדרכיו*. Эта заповедь – принцип, заложенный во всем объеме Торы. Незримый, он становится явным, когда требует от нас держаться золотой середины – *ходить путями Всевышнего*.

הצליח במדה של זריזות אז הוא מחוייב להרגיל עצמו במדה של נקיות, ואם הצליח במדה של נקיות אז הוא מחוייב להרגיל עצמו במדה של פרישות, ואם הצליח במדה של פרישות אז הוא מצווה להרגיל עצמו במדה של יראת חטא, ואם הצליח במדה של יראת חטא אז הוא מחוייב להרגיל עצמו במדה של ענוה, ואם הצליח במדה של ענוה, אז הוא מחוייב להרגיל עצמו במידה של חסידות, ואם הצליח במדה של חסידות, אז הוא מחוייב להתרגל למדה של קדושה. ולכן כשהספרי אומר "מה הוא קדוש אף אתה היה קדוש" כוונת הספרי היא שכל אחד ואחד לפי מדרגתו צריך להיות קדוש קצת. וכן בשאר המדות של חנוך, רחום וגומל חסדים.

¹רמב"ם שם ה' ב: וכל הדעות יש מהן דעות שהן לאדם מתחלת ברייתו לפי טבע גופו. ויש מהם דעות שטבעו של אדם זה מכוון ועתיד לקבל אותם במהרה יותר משאר דעות. ויש מהן שאינן לאדם מתחלת ברייתו אלא למד אותם מאחרים או שנפנה להן מעצמו לפי מחשבו שעלתה בלבו. או ששמע שזו הדעה טובה לו ובה ראוי לילך והנהיג עצמו בה עד שנקבעה בלבו.